

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ก้าน ดังนี้คือ

1. ความสำคัญและประโยชน์ของการบริหารงานกิจการนักเรียน
2. ขอบเขตของการบริหารงานกิจการนักเรียน
3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและกระบวนการบริหารงานกิจการนักเรียน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญและประโยชน์ของการบริหารงานกิจการนักเรียน

ภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ก็คือการบริหารโรงเรียนของตนตามความมุ่งหมายของการศึกษาและปฏิบัติการกิจให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาไว้ 6 งานคือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ 2528 ก : 5) จะเห็นได้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความสำคัญประการหนึ่ง

ความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2520 : 6 - 8) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ 7 ประการ คือ

1. สังคมเป็นตัวกำหนดปรัชญาของการดำรงชีวิต ซึ่งชีวิตมีความต้องการหลายอย่าง โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสถาบันหลายอย่างในสังคมเป็นตัวกำหนดความต้องการของบุคคลและสถาบันเหล่านี้ในขณะเดียวกันก็เป็นตัวกำหนดบทบาทของโรงเรียนอีกด้วย สถาบันดังกล่าวนี้ ได้แก่ บ้าน ศาสนา รัฐบาล เป็นต้น โรงเรียนมีบทบาททั้งส่งเสริมและควบคุมบุคลากรต่าง ๆ

ซึ่งบุคคลากรต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นผู้สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียน ซึ่งนักเรียนจำเป็นต้องเรียน นักเรียนมาโรงเรียนมิใช่จะมาเพื่อเรียนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว แต่มาเรียนรู้เพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่สับสนและซับซ้อนได้อย่างมีความสุข โรงเรียนจำเป็นต้องช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้ และกิจกรรมนักเรียนจะเป็นส่วนที่จะช่วยเหลือได้เป็นอย่างมาก

2. เรายอมรับกันว่า กระบวนการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว เด็กนักเรียนได้เรียนรู้อะไร ๆ หลายอย่างนอกห้องเรียน คนส่วนใหญ่ของเรารู้จากคนอื่น ต่างคนก็ต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การบริหารจัดการนักเรียนส่วนใหญ่อยู่นอกห้องเรียน จึงมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เป็นความจริงที่ว่าคนที่สอบได้ที่ 1 ไม่จำเป็นจะต้องมีชีวิตเจริญก้าวหน้ามากกว่าคนที่สอบได้ที่รอง ๆ หรือท้าย ๆ คนที่สอบได้ที่ 1 มักจะมีความรู้ดีในห้องเรียน คนที่สอบได้ที่ท้าย ๆ อาจมีความรู้หลาย ๆ อย่าง นอกห้องเรียนดีกว่าคนที่สอบได้ที่ 1 เสียอีก การบริหารจัดการนักเรียนจึงมีส่วนช่วยนักเรียนได้เป็นอย่างมาก

4. คนเราโดยปกติจะไม่นิ่งเฉย มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ทั้งการกระทำและความคิด มโนภาพของแต่ละบุคคล จะมีพลังมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับวัยและสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ในวัยเด็กจะมีพลังกายมากกว่าความคิด ในวัยผู้ใหญ่จะมีพลังความคิดมากกว่าพลังกาย ส่วนวัยหนุ่มสาวจะมีทั้งพลังกายและพลังความคิดควบคู่กันไป พลังที่มีอยู่ในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นพลังกายหรือพลังความคิดย่อมมีการใช้และความคุมส่วนเกินควบคู่กันไป พลังส่วนเกินนี้หากใช้ไม่ถูกทางก็จะนำไปสู่การทำลายสร้างความเสียหายหรือความเสื่อมต่าง ๆ ได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องพยายามหาหนทางควบคุมพลังส่วนเกินนี้เอาไว้ และไปแสดงออกในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและสังคม

5. เป้าหมายของการศึกษา คือ การให้เด็กนักเรียนมีความเจริญออกมาในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ เพื่อการเจริญเติบโตเป็นคนที่สมบูรณ์ การศึกษาในห้องเรียนมีส่วนช่วยให้เด็กนักเรียนมีความเจริญออกมาทางด้านสติปัญญา ส่วนการศึกษานอกห้องเรียน มีส่วนช่วยต่อเติมความเจริญออกมาของเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้นอีกทั้งทางกาย สังคมและอารมณ์ ดังนั้น การศึกษานอกห้องเรียนก็อาจนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการนักเรียน

6. มนุษย์เราจะหวงแหนตนเอง บำรุงรักษาในสิ่งที่ตนเองรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การบริหารโรงเรียน ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่แสดงให้นักเรียนเห็นว่า เขามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของโรงเรียนของเขา เมื่อเป็นเช่นนั้นเขาย่อมจะ

ไม่ทำลายโรงเรียนและชื่อเสียงของโรงเรียนของเขา กิจกรรมเช่นนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการนักเรียนเช่นกัน

7. การศึกษาในห้องเรียน ส่วนใหญ่เป็นการนำไปสู่อาชีพหลัก กิจกรรมนักเรียนในหลาย ๆ อย่าง เป็นการส่งเสริมอาชีพรอง มีคนไทยไม่น้อยเลยที่เคียวที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยอาชีพรอง

จากเหตุผล 7 ประการข้างต้น ย่อมพอที่จะทำให้เราเห็นความสำคัญของการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน การบริหารกิจการนักเรียนที่ดี จะช่วยให้นักเรียนเจริญเติบโตในทุก ๆ ด้านและเป็นคนที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกันเป็นสมาชิกของสังคมที่สืบสานและรับซ่อนไค้อย่างปกติสุข

ประโยชน์ของงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนมีประโยชน์หลายประการ คือ

1. ช่วยประสานประโยชน์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
2. ช่วยส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตร่วมกันในโรงเรียนและในชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย และปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความรับผิดชอบขั้นในค่านักเรียน
4. ส่งเสริมความถนัดและความสามารถของแต่ละคน
5. ช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดแคลนและขาดเรียน
6. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน
7. มีระบบในการบริหารงานและการแบ่งความรับผิดชอบงานในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
8. ส่งเสริมจรรยาบรรณทางอันดีงามในสังคมและเทวคทูนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
9. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
10. กิจการนักเรียนเป็นสื่อกลางทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน (สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ 2528 ข : 23 -24)

หลักการจกกิจการนักเรียน

การดำเนินงานเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนนั้น สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2525 : 247) ได้กล่าวถึงหลักการจกกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนควรพยายามให้เด็กที่อยู่ในวัยเรียนทุกคน ได้มีโอกาสมาเป็นนักเรียนอย่างเสมอภาคและยุติธรรม เพราะการศึกษาช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดีของชาติ ช่วยให้ผู้คนมีความรอบรู้และฉลาด รู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง
2. การให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียน โรงเรียนจะต้องถือนโยบายว่า "ช่วยเขา เพื่อให้เขาช่วยตนเอง" ไม่ควรมุ่งเพื่อความสะดวกสบายแต่เพียงอย่างเดียว เพราะการให้บริการใด ๆ ในสถานศึกษา คือการจักประสบการณ์แก่ผู้เรียนนั่นเอง จึงมุ่งจักบริการให้มีลักษณะเป็นวิชาการให้บริการเพื่อช่วยให้เขาช่วยเหลือตนเองได้
3. สถานศึกษารับผิดชอบในด้านการปกครองดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ตามที่สถานนั้นกำหนด
4. โรงเรียนให้การอบรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจริยธรรม คุณธรรม จรรยา มารยาท อันดีงาม และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี มีความรักใคร่ในหมู่คณะตลอดจนถึงสถาบัน
5. ควบคุมดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของนักเรียน เพื่อให้ได้รับความอบอุ่น มีความสุขสบาย ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อกัน
6. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
7. กิจการนักเรียนเป็นสื่อกลางทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน
8. โรงเรียนควรส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของสถานศึกษา
9. ประสานงานค่านักเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน
10. ปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน เพื่อเป็นคนดีและสามารถอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างปกติสุข

ขอบเขตของการบริหารงานกิจการนักเรียน

เรามักจะมีความเข้าใจไขว้เขวและไม่ลึกซึ้งเกี่ยวกับคำสองคำ คือคำว่า กิจกรรมนักเรียนและกิจการนักเรียน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2520 : 8) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนมักเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่ต่อเนื่องกับหลักสูตรและไม่ต่อเนื่องกับหลักสูตร โดยสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายในการจัดเพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาเด็กโดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา สำหรับกิจการนักเรียนนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในมุมกว้าง เช่น การจัดสวัสดิการให้กับนักเรียน การแนะแนว วินัย กิจกรรมนักเรียน เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นส่วนย่อยหรือภาษาทางคณิตศาสตร์เรียกว่า เป็นเซตย่อย (Subset) ของกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียนมีขอบเขตกว้างขวางขนาดใด ขึ้นอยู่กับขนาดและระดับของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นสำคัญ Charles F. Feber and Gilbert F. Shearon (1970 : 213) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะเป็สถานศึกษาระดับใด การบริหารกิจการนักเรียนควรครอบคลุมถึงภารกิจ 7 ประการ ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนในท้องที่การศึกษาที่รับผิดชอบ
2. การจึกรายการปฐมนิเทศสำหรับนักเรียน
3. การจัดบริการแนะแนว
4. การจัดบริการเพื่อสุขภาพและพลานามัย
5. การจักระเบียนักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล
6. การประเมินผลความเจริญงอกงามของเด็กนักเรียน
7. วินัยและการแก้ปัญหาทางวินัย

Glen F. Ovard (1966 : 243) ได้เสนอภารกิจที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนไว้ 4 ประการ คือ

1. คำนบริการนักเรียน ได้แก่ การปฐมนิเทศ การรับสมัครเข้าเรียน บัญชีและระเบียบการประเมินผล
2. บริการเกี่ยวกับการแนะนำและแนะแนว

3. กิจกรรมนักเรียน เช่น สภานักเรียน ชุมนุมต่าง ๆ การกีฬา เป็นต้น
4. วินัยและการควบคุมความประพฤติ

Roald F. Campbell and others (1972 : 149 - 154) ให้ความเห็นว่า การบริหารกิจการนักเรียนนั้น เป็นการให้บริการนักเรียน เพื่อที่จะให้การเรียนในชั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ภารกิจของสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนมีหลายประการ ที่นับว่าสำคัญ ๆ มีดังนี้

1. การสำรวจจำนวนนักเรียนในท้องที่ที่ศึกษา เพื่อวางแผนการเรียนการสอน จำนวนครูที่ต้องมี จำนวนห้องเรียนที่ต้องใช้ เป็นต้น
2. ทะเบียนและบัญชีนักเรียน รวมทั้งประวัติและอายุในเกณฑ์บังคับ
3. การบริการนักเรียน ซึ่งอาจได้แก่
  - 3.1 การแนะนำและแนะแนว
  - 3.2 การทดสอบ
  - 3.3 ความมีค้ำประกันทางกาย
  - 3.4 การตรวจสุขภาพและพยาบาล
  - 3.5 การศึกษาพิเศษ เช่น พวกเด็กเรียนช้า เป็นต้น
4. การควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัย

Lloyd S. Woodburne (1958 : 169 - 177) ได้อธิบายว่า สำหรับในมหาวิทยาลัยนั้น ภารกิจของการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษา เป็นกิจกรรมที่ปรากฏนอกชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต (Living condition) และกิจกรรมทางสังคม หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความประพฤติของนิสิตนักศึกษา การแนะแนวและทุนการศึกษา เป็นต้น

ขอบเขตของงานด้านการบริหารกิจการนักเรียน ตามแนวความคิดของ Phillip S. Tripp (1970 : 74 - 76) แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ด้านสวัสดิการ (Welfare Functions) ประกอบด้วยภารกิจย่อย ๆ ดังนี้
  - 1.1 บริการคำแนะนำ

- 1.2 บริการค้ำสุขภาพอนามัย
- 1.3 บริการค้ำทุนการศึกษา
- 1.4 บริการค้ำอาหาร เป็นต้น
2. ค้ำการควบคุม (Control Functions) ประกอบด้วย
  - 2.1 การรับเด็กเข้าเรียน
  - 2.2 งานทะเบียนต่าง ๆ
  - 2.3 งานเกี่ยวกับนอนและหอพัก
  - 2.4 การควบคุมทางวินัยและการลงโทษ
3. ค้ำกิจกรรมร่วมหลักสูตร (Co-curriculum Functions) ประกอบด้วย
  - 3.1 สภานักเรียน
  - 3.2 กิจกรรมกีฬาและกรีฑา
  - 3.3 กิจกรรมค้ำสังคมและวัฒนธรรม
  - 3.4 กิจกรรมค้ำความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น
4. ค้ำการสอน (Teaching Functions) ประกอบด้วย
  - 4.1 การปรุมนิเทศ
  - 4.2 การสอนซ่อมเสริม
  - 4.3 การสอนในเวลาพิเศษ

หนังสือ ทัศนาคินทร์ (2513 : 159 - 232) ได้สรุปขอบเขตของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้ 4 ประการคือ

1. การจัดกิจกรรมนักเรียน
2. การจัดบริการแนะแนว
3. การรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน

4. การบริการด้านอื่น ๆ เช่น บริการสุขภาพอนามัย การจัดอาหารกลางวัน การจัดร้านค้า การบริการความปลอดภัย

ในเรื่องของขอบเขตของการบริหารงานกิจการนักเรียนตามแนวความคิดที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ขอบเขตของงานนั้น ขึ้นอยู่กับระดับของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษาและสภาพของสังคมที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่ งานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มีหลายกิจกรรม สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 ข : 22 - 23) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่สำคัญในโรงเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 ประการคือ

1. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เช่น

- 1.1 การจัดทำเขตบริการ
- 1.2 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
- 1.3 การเกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน
- 1.4 การปฐมนิเทศผู้ปกครอง
- 1.5 การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียน

2. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น

- 2.1 การบริการสุขภาพ
- 2.2 การจัดอาหารกลางวัน
- 2.3 การบริการแนะแนว
- 2.4 การบริการนักเรียนขาดแคลน
- 2.5 ทุนการศึกษา

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน เช่น

- 3.1 กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
- 3.2 กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน
- 3.3 กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ

- 3.4 กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน
- 3.5 การจัดทัศนศึกษา
- 3.6 การจัดกีฬา
- 3.7 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน
- 3.8 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน
4. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า เช่น
  - 4.1 การติดตามผลนักเรียน
  - 4.2 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า
  - 4.3 การสรรหาและยกย่องคนดีเก่าประจำท้องถิ่นและชุมชน

กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ระเบียบที่
เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน

การจัดทำเขตบริการ

เขตบริการโรงเรียน หมายถึง บริเวณพื้นที่รอบ ๆ โรงเรียนที่เด็กในพื้นที่ดังกล่าวมาเรียนที่โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นั้น

เขตบริการโรงเรียนของจังหวัดลพบุรี แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เขตบริการโรงเรียนครอบคลุมไม่ถึงในหมู่บ้านขนาดเล็กซึ่งมีประชากรวัยเรียนเรียนน้อย และอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านใหญ่ ๆ เป็นระยะไกล ๆ และในบริเวณนั้นมีโรงเรียนให้บริการเป็นจำนวนน้อย เด็กเหล่านี้ต้องไปเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางมาก รวมทั้งไม่สะดวกในฤดูฝนอีกด้วย

2. เขตบริการโรงเรียนอำเภอ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ความปัญหาของการจัดสรรงบประมาณ

2.1 เขตบริการอำเภอที่ไม่เป็นปัญหาต่อการจัดสรรงบประมาณ เพราะโรงเรียนที่ให้บริการอำเภอเหล่านี้ให้บริการเด็กเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตตัวเมือง

2.2 เขตบริการซ้ำซ้อนและเป็นปัญหาต่อการจัดสรรงบประมาณ เพราะต้องใช้
การลงทุนสูงและไม่คุ้มค่า

2.3 เขตบริการซ้ำซ้อน แต่ที่ตั้งของแต่ละโรงเรียนอยู่ห่างไกลกันมากเนื่องจาก
สภาพพื้นที่เป็นป่า เป็นไร่ การตั้งบ้านเรือนเป็นหย่อม ๆ แต่ละหย่อมมีประชากรน้อย และบาง
ท้องที่กระจุกกระจายห่างไกล

3. เขตบริการโรงเรียนที่ครอบคลุมไปจังหวัดใกล้เคียง

(ส่วนสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี 2524 : 124 - 128)

การจัดทำสำมะโนนักเรียน

การศึกษาประชากรที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดทำสำมะโน
นักเรียนขึ้น การจัดทำสำมะโนนักเรียนเป็นการฉายภาพจำนวนนักเรียนในอนาคตในแต่ละปีการศึกษา
พร้อมทั้งแสดงให้เห็นแนวโน้มการเกิดของประชากร เด็กที่มีอายุครบเกณฑ์เข้าเรียนชั้นประถมศึกษา
ในแต่ละปี จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในแต่ละปี (ส่วนสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ลพบุรี 2528 : ก)

การเกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งรัฐบาลจะต้องรับผิดชอบจัดให้
กับเด็กทุกคน ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา เซวาน์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป. : 21 - 22) สรุปสาระ
สำคัญที่ควรถือปฏิบัติ ดังนี้

1. เด็กทุกคนที่มีอายุหกปีบริบูรณ์ ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะ
เรียนสำเร็จชั้นประโยคประถมศึกษา หรือมีอายุเกินสิบห้าปี
2. การบังคับเด็กให้เข้าศึกษานี้ เพื่อสร้างรากฐานการศึกษาให้กับพลเมืองของชาติ
ดังนั้นรัฐต้องจัดการศึกษาแบบให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน
3. ในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมทุกปี เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาจะประกาศให้
ผู้ปกครอง บิดามารดาของเด็กที่มีอายุเข้าเกณฑ์การศึกษา เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาใน
เดือนพฤษภาคม โดยต้องไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่กรอกแบบฟอร์มตามที่ทางการกำหนด
4. หากละเว้นเพิกเฉย ไม่แจ้งสำรวจและส่งเด็กเข้าเรียน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง
จะต้องได้รับโทษตามพระราชบัญญัติทั้งปรับ ทั้งจำคุกกรณี

5. เด็กที่มีข้อบกพร่องในส่วนของกำลังกาย กำลังความคิดหรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือ อยู่ทางโรงเรียนเกินสามพันเมตร หรือจำเป็นต้องหาเลี้ยงบิดามารดา ผู้ปกครอง อาจได้รับการ ยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียนเมื่อมีอายุถึงเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

การปฐมนิเทศผู้ปกครอง

สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 ข : 31) กล่าวถึงการปฐมนิเทศ ผู้ปกครองนักเรียนไว้ว่า ใ้แก่การที่โรงเรียนจะดำเนินการชี้แจงผู้ปกครองนักเรียน เช่น แนะนำครู ชี้แจงหลักสูตรการเรียนการสอน หน้าที่ของครูและของผู้ปกครอง

การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียน

การขาดเรียนของนักเรียน มีผลกระทบต่อกิจกรรมซ้ำชั้นของนักเรียนเป็นอย่างมาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 155) กล่าวถึงปัญหาการซ้ำชั้นและการออกกลางคันไว้ว่า แม้ว่าปัญหาการซ้ำชั้นของนักเรียนในระดับประถมศึกษาจะลดลง ก็ยังคงมีอัตราการซ้ำชั้นสูงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 5 โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้ปกครองกับการออกกลางคันของเด็กอย่างมาก สถิติการซ้ำชั้นเกิดจากการขาดเรียนของเด็กซึ่งโคพอจะช่วยผู้ปกครองหารายได้ หรือพึงพอใจกับการหารายได้มากกว่าที่จะมาเรียน

กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน

การบริการสุขภาพ

การบริการด้านสุขภาพนั้น พันธ์ หันนาคินทร์ (2513 : 219) กล่าวว่า เป็นภาระที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนพึงจัดทำด้วยความเอาใจใส่อย่างรอบคอบ เพราะโรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงที่จะพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน การส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ถูกต้องสมบูรณ์ จะช่วยเป็นแรงผลักดันให้เด็กมีความสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในการใช้ชีวิตในสังคม โรงเรียนจึงน่าที่จะต้องตั้งความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดบริการด้านนี้ไว้ตามกำลังความสามารถและจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ ซึ่งโดยทั่วไปมีจุดประสงค์อยู่ 2 ประการ คือ

1. การจัดบริการเพื่อการป้องกัน ได้แก่การจัดทำประวัติการเจ็บป่วยของนักเรียน การตรวจร่างกายทั่วไป การตรวจความเป็นไปทางอารมณ์ การตรวจสายตาและความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นกับตา การตรวจสอบเกี่ยวกับการไถ่ยืน การตรวจฟัน ประวัติความเจริญเติบโต ความสามารถในการใช้วัยวะแปลงเสียงพูด รูปทรง

2. การจัดการบริการเพื่อการเฝ้าระวังรักษา คุ้มครอง ขอบข่ายงานที่ปฏิบัติในเรื่องการจัดการปฐมพยาบาลในโรงเรียน และการควบคุมโรคติดต่อ

การจัดอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เน้นถึงการดำเนินการบริการอาหารกลางวัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 2 - 4)

1. เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวัน ที่มีปริมาณเพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการในราคาประหยัด สำหรับนักเรียนยากจนให้ได้รับประทานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
2. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ เห็นความสำคัญและความสามารถในการนำหลักโภชนาการไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้โรงเรียนได้มีโอกาสควบคุมในเรื่องคุณภาพ ความสะอาดของอาหารและความคุมไม่ให้นักเรียนออกไปซื้ออาหารที่ไม่ถูกอนามัยนอกเขตโรงเรียน
4. เพื่อให้นักเรียนได้ใช้วัสดุที่จะต้องจัดอาหารกลางวันในกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ โดยนักเรียนไม่ต้องซื้อวัสดุเอง
5. เพื่อเผยแพร่โภชนาการศึกษแก่แก่นักเรียน

รูปแบบของการจัดบริการอาหารกลางวัน วีรชัย โชคไพบูลย์ (2529 : 127 - 128) กล่าวถึงการจัดบริการอาหารกลางวันจะจัดแบบใดขึ้นอยู่กับความพร้อมและสภาพของโรงเรียน ซึ่งเสนอแนะวิธีจัดหรือรูปแบบของการจัดดังนี้

1. โรงเรียนดำเนินการเองทั้งหมด หมายถึงโรงเรียนมีความพร้อมในด้านบุคลากร สถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และงบประมาณเพียงพอ โดยวิธีที่โรงเรียนจะต้องแต่งตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อรับผิดชอบ
2. อนุญาตให้พ่อค้า แม่ค้านำอาหารมาจำหน่ายในโรงเรียน ในกรณีเช่นนี้เป็นที่นิยมโดยทั่วไป เพราะโรงเรียนไม่มีขีดความสามารถและทรัพยากรเพียงพอที่จะประกอบการเองจึงใช้วิธีนี้ ซึ่งโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงและสามารถปฏิบัติในเรื่อง ควบคุมคุณภาพของอาหาร ควบคุมความสะอาดทั้งอาหารและสถานที่ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะและส่วนประกอบอื่น ๆ ควบคุมราคาจำหน่าย ควบคุมเวลาจำหน่าย ชนิด ประเภทของอาหารและจำนวนร้านค้า ควบคุม

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากร้านค้า

3. ให้นักเรียนนำอาหารจากบ้านมารับประทานที่โรงเรียน
4. ใช้บริการจากครัวกลาง วิธีนี้เป็นวิธีที่สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เคยจัดทดลองมาแล้วเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยบริการอาหารให้กับนักเรียนหลาย ๆ โรงเรียนในเวลาเดียวกันจากแหล่งประกอบอาหารที่เดียวกัน ซึ่งจะประกอบอาหารครั้งละมาก ๆ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลาและทรัพยากรการบริหาร

การบริหารแนะแนว

เชาวน์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป. : 35 - 39) ได้สรุปความหมายของการแนะแนวและประเภทของการแนะแนวไว้ดังนี้

การแนะแนว หมายถึงการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนอย่างมีระบบ ระเบียบวิธีการ และต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนสามารถที่จะรู้จัก เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางที่แก้ไขปัญหาค้นหาตนเอง รู้จักปรับตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ประเภทของการแนะแนว การแนะแนวตามลักษณะของปัญหาของนักเรียนในทุกระดับ มี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การแนะแนวเกี่ยวกับการศึกษา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนวางแนวทางการศึกษาให้เหมาะสมกับสติปัญญา ความต้องการ ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของตน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ให้สูงขึ้น รู้จักนำเอาวิชาต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ฝ่ายแนะแนวอาจทำได้ดังนี้ ให้คำชี้แจงและอธิบายขอบเขตและลักษณะวิชาต่าง ๆ แนะนำทางให้นักเรียนรู้จักวิธีเรียนและวิธีทำงานให้โดยลัด การช่วยจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับช่องทางและโอกาสในการศึกษาต่อ จัดให้มีกิจกรรมในเวลาเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพ เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสติปัญญา ความสามารถ ความต้องการของตนเองและสังคม ให้นักเรียนได้มีโอกาสทราบและเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพนั้น ๆ การเข้าทำงาน ความสำเร็จและความก้าวหน้าในอาชีพ ฝ่ายแนะแนวอาจมีวิธีการช่วยได้ดังนี้ ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ ความถนัดของตนเองที่ขึ้น บอกล่า

ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่องานอาชีพที่สุจริต ช่วยให้นักเรียน
 ได้มีโอกาสฝึกทดลองปฏิบัติในกิจกรรมเสริมหลักสูตร พานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่เกี่ยวกับ
 อาชีพต่าง ๆ ทิศตามผลนักเรียนที่เรียนจบไปแล้วไปประกอบอาชีพอย่างใดหรือควรปรับปรุงอย่างไร

3. การแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัว การแนะแนวส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญ เพราะเกี่ยว
 กับความเจริญงอกงามและการปรับตัวประพฤติปฏิบัติในสังคม ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับทางค่าน
 จิตวิทยาและสรีรวิทยา คือความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ร่างกาย ซึ่งนักเรียนอาจไม่เข้าใจใน
 สภาพของการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ฝ่ายแนะแนวจะต้องชี้แจงให้ทราบ เข้าใจและสามารถปรับสภาพ
 จิตใจ อารมณ์ได้ ปัญหาส่วนตัวของนักเรียนอาจแบ่งได้ 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านความเจริญเติบโต
 ทางร่างกายและระบบต่าง ๆ ด้านที่เกี่ยวกับสภาพทางจิตและอารมณ์ และด้านที่เกี่ยวกับการปรับ
 ตัวเข้ากับสังคม

การบริการนักเรียนขาดแคลน

ปัญหาความขาดแคลนของนักเรียนในระดับประถมศึกษาชั้น 5 วิรัชย์ โชคไพฑูริย์ (2529 :
 140 - 141) กล่าวว่า รัฐบาลถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับคนส่วน
 ใหญ่หรือคนทั้งหมดของประเทศ เป็นการศึกษาที่ให้ผลตอบแทนสังคมมากกว่าบุคคล รัฐบาลจึง
 พยายามจัดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเพศ
 เชื้อชาติ ศาสนาฐานะทางเศรษฐกิจและถิ่นที่อยู่ โดยได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาในระดับ
 นี้ปีละจำนวนมาก ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) จึงกำหนดให้จัดหา
 เครื่องแบบนักเรียนและสนับสนุนให้มีอาหารกลางวันแก่นักเรียนยากจน ขาดแคลน แต่เนื่องจาก
 นักเรียนในระดับศึกษามีมากจึงไม่สามารถจัดได้เพียงพอและทั่วถึง จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียน
 อีกส่วนหนึ่งที่จะต้องจัดหา จัดการเกี่ยวกับการให้บริการสงเคราะห์แก่นักเรียนอีกทางหนึ่ง โดยขอ
 ความร่วมมือไปยังแหล่งความช่วยเหลือต่าง ๆ

ทุนการศึกษา

การให้บริการทุนการศึกษานั้น เซวานน์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป. : 80 -81) กล่าวว่า
 มีนักเรียนเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีความสามารถในการเรียน แต่ต้องออกจากโรงเรียนไปเพราะขาด
 ทุนทรัพย์ เพราะความจำเป็นที่จะต้องไปช่วยบิดามารดา ผู้ปกครองทำมาหากิน นักเรียนใน
 ระดับประถมศึกษาเป็นจำนวนมากที่มาจากครอบครัวที่ขาดแคลน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและ
 สังคมของประชาชนมีความเหลื่อมล้ำแตกต่างกันออกไป ปัญหาที่โรงเรียนเผชิญอยู่ขณะนี้คือ

ทุนทรัพย์หรือทุนการศึกษา โรงเรียนจึงควรส่งเสริมให้นักเรียนที่เรียนดีมีความประพฤติดีแก่ชดเชยทุนทรัพย์เหล่านี้ด้วยการหาทุนส่งเคราะห์การศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ

กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ขึ้นในโรงเรียน

กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ในสังคมประชาธิปไตยโรงเรียนจะต้องมีส่วนในการฝึกให้นักเรียนรู้จักบทบาทและหน้าที่ของการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม อีกทั้งเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งโรงเรียนอาจทำได้โดยการให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงในการใช้หลักของประชาธิปไตยโดยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของนักเรียนโดยตรง ในกรณีนี้โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์กรของตนเองขึ้นมาโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ซึ่งองค์กรนี้ใช้ชื่อว่า "คณะกรรมการนักเรียน" หรือ "สภานักเรียน" (วีรชัย โชคไพฑูริย์ 2529 : 66)

กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน

ขอบเขตของระเบียบวินัยในโรงเรียนจะกว้างขวางเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน รวมทั้งขนาดและประเภทของสถานศึกษา สถานการณ์และแนวโน้มของสังคมและประเทศชาติ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปขอบเขตของระเบียบวินัยอาจแบ่งแยกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไปของนักเรียน เช่น การแต่งกาย สะอาด ถูกระเบียบ การมาโรงเรียนทันตามกำหนดเวลา การพูดจาไพเราะ สุภาพ การไม่ทักทายเสพทัก ฯลฯ
2. ระเบียบวินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน เช่น การไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ต่อครู-อาจารย์และต่อทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน การแสดงพฤติกรรมไม่รบกวนเพื่อนขณะเพื่อนทำงาน การแสดงพฤติกรรมสนใจเรียน สนใจร่วมกิจกรรมและสนใจทำงานที่ครูมอบหมายให้เสร็จเป็นอย่างดี เป็นต้น (เชาวน์ มณีวงศ์ ม.ป.ป. : 169)

กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ

ชุมนุมในโรงเรียนหมายถึงการรวมตัวของนักเรียนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในเรื่องที่

สนใจร่วมกัน ซึ่งประภาพรรณ สุวรรณสุข (2526 : 412 - 416) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับ
จุดมุ่งหมายของการจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ ไว้คือ เพื่อส่งเสริมความต้องการ ความสนใจและความ
สามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยให้ความมุ่งหมายของการศึกษาระดับอุดมศึกษายิ่งขึ้น
เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างและพลังงานไปในทางที่เกิดประโยชน์ เพื่อส่งเสริมให้
นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพื่อส่งเสริมการเข้าสังคมและการสร้างความสัมพันธ์อันดี
เพื่อฝึกให้นักเรียนได้อยู่ร่วมกันโดยราบรื่นในระบอบการปกครองหรือสังคมประชาธิปไตย

ตัวอย่างการจัดตั้งชุมนุม ได้แก่ ชุมนุมสหการโรงเรียนหรือสหกรณ์โรงเรียน
ชุมนุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน

กิจกรรมสหกรณ์นักเรียนในปัจจุบันนี้มีโรงเรียนเป็นจำนวนมากได้ดำเนินการอย่างจริงจัง
และคืบคลาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักระเบียบและวิธีการจัดตั้ง เพื่อฝึกฝนให้
นักเรียนได้รู้จักและมีประสบการณ์กับการดำเนินการ การบริหารงาน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน
มีความสามัคคี รักหมู่คณะ รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รู้จักความเป็นธรรมในสังคม
ไม่เอาเปรียบคนอื่น เพื่อช่วยสร้างนิสัยการบริโภคที่ประหยัดและถูกหลักการทางเศรษฐกิจ
เพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้า อุปกรณ์การเรียนในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด และเพื่อ
สร้างผลกำไร รายได้ให้กับนักเรียนและโรงเรียน (เชาวน์ มณีวงศ์ ม.ป.ป. : 144 - 145)

การจัดทัศนศึกษา

การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ หรือการจัดทัศนศึกษานับว่าเป็นกิจกรรมเสริมทาง
วิชาการอีกอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นอาจจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมและสันตนาการอีกด้วย
เป็นกิจกรรมที่พานักเรียนออกไปศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวกับบทเรียน เป็นการเรียนรู้
จากสิ่งที่เห็นจริง ผู้บริหารควรระลึกรถึงและมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาดังสถานที่ที่นักเรียนจะไป
ทัศนศึกษาอย่างละเอียด กำหนดโครงการและรายการที่แน่นอนในการจัด โดยให้นักเรียนได้มี
โอกาสร่วมลงหน้า เพื่อจะได้พิจารณาทัศนคติและเตรียมตัวได้ถูกต้อง ดำเนินการตามระเบียบ
ของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ (วีรชัย โชคไพฑูริย์
2529 : 176 - 177)

การจัดกีฬา

การจัดกิจกรรมกีฬาในโรงเรียนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คั้งที่ สมคิด ชิตประสงค์ (2517 : 148) ได้เสนอไว้ คั้งนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ โรงเรียนจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ไว้บริการนักเรียนที่สนใจกีฬาแต่ละประเภท เมื่อนักเรียนต้องการออกกำลังกาย ต้องการเล่นกีฬาประเภทใดก็จะรวมกลุ่มกันขึ้นและเล่นกีฬานั้น ๆ เป็นครั้งคราว เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจ คลายความตึงเครียดจากการเรียนและการทำงาน

2. กิจกรรมกีฬาเพื่อการแข่งขัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

2.1 การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน คือการจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างนักเรียนภายในโรงเรียน ซึ่งอาจจะจัดการแข่งขันระหว่างห้องเรียน ระหว่างชั้นเรียน การแข่งขันระหว่างสีหรือคณะต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 การแข่งขันระหว่างโรงเรียนหรือการแข่งขันภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การแข่งขันที่สมาคมกีฬาต่าง ๆ กรุงเทพมหานคร กรมพลศึกษา เทศบาล จังหวัด อำเภोजักขึ้น เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

เชาวัน มณีวงศ์ (ม.ป.ป. : 160 - 161) ได้สรุปความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึงหลักปฏิบัติและแนวประพฤติอันยึดถือเป็นสากลของสังคมและสังคมยอมรับว่าถูกต้อง เหมาะสม ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม

จากการวิจัยต่าง ๆ พอประมวลเป็นความเห็นที่สอดคล้องกันที่ว่า วยเค็กเป็นวยที่สามารกอั้ง ปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงจริยธรรมได้ง่ายกว่าวยที่สูงขึ้น สมคังคำพังเพยไทยที่ว่า "ไม้อ่อนคักง่าย ไม้แก่คักยาก"

ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับซึ่งถือว้าเป็นผู้กุมบังเหียนความหันเห แปรผันแนวความคิดและปลูกฝังสิ่งที่คังามลงใน "ไม้อ่อน" จึงต้องเร่งคังำเนินการอย่างรักกุมและไค้เนล มิฉะนั้นเมื่อเกิดเป็น "ไม้แก่" ภายหลังแล้วจะทำให้แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงไค้ยาก

การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 ข : 34) ได้ให้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนไว้ว่า ได้แก่การจัดตั้งชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ การกำหนดกิจกรรมให้สมาชิกปฏิบัติ เช่น รักษาความสะอาดห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ลอกกุศลง ถางหญ้าให้แก่วัดหรือสาธารณสมบัติ เป็นต้น

กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า

วีรชัย โชคไพบลีย์ (2529 : 151) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่ศิษย์เก่า สรุปได้ดังนี้

การติดตามผลนักเรียนหรือศิษย์เก่า สามารถดำเนินการได้โดยจัดเตรียมข้อมูลสำหรับศิษย์เก่า เช่น ระเบียบ ความเคลื่อนไหว ความเจริญ ความก้าวหน้า จัดตั้งหน่วยติดต่อประสานงานกับศิษย์เก่า

การตั้งสมาคมศิษย์เก่า โรงเรียนสามารถอำนวยความสะดวกโดยจัดสถานที่ให้เป็นสำนักงานของชมรม ชุมนุม หรือสมาคมศิษย์เก่า

การสรรหาและยกย่องคนดีเด่นประจำท้องถิ่นและชุมชน โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมขึ้นมาสนับสนุนในเรื่องนี้ได้ เช่น จัดกิจกรรมเผยแพร่เกียรติประวัติดีเด่นของศิษย์เก่า

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและกระบวนการบริหารกิจการนักเรียน

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการดำเนินงานกิจการนักเรียน

การจัดกิจการนักเรียน นับว่าเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จได้ สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 ข : 24 - 25) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ริเริ่มในการวางแผนงานกิจการนักเรียน
2. แบ่งสายงานที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมและเป็นผู้ร่วมในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. พิจารณาจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน

4. ควบคุมดูแลให้บุคลากรทุกฝ่ายปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้
5. ดูแลให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ทำงานประสานสัมพันธ์กันได้อย่างดี
6. เสนอรายงานการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบ
7. ร่วมในการประเมินผลงานอย่างสม่ำเสมอ
8. ศึกษาคู่ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
9. สนับสนุนและส่งเสริมให้การทำงานเป็นไปอย่างดี
10. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานทุก ๆ ด้าน
11. จัดหาแหล่งความช่วยเหลือเพื่อนำเงินมาใช้ในการจัดกิจกรรม
12. อำนวยความสะดวกในร้านค้าต่าง ๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดหาอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ
13. ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงิน
14. ให้ความสนับสนุนและร่วมมือในร้านค้าต่าง ๆ
15. อนุมัติในการจัดกิจกรรมทุกประเภททั้งในและนอกโรงเรียน อีกทั้งเป็นผู้สั่งยกเลิกการจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

กระบวนการดำเนินการบริหารงานกิจการนักเรียน

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในการดำเนินงานทุกงาน ถ้าผู้บริหารโรงเรียนดำเนินไปตามลำดับขั้นตอนกระบวนการบริหาร งานนั้นจะมีโอกาสสำเร็จบรรลุจุดหมายได้อย่างดี สำนักงานโครงการรับความช่วยเหลือ (2528 ข 28 - 36) ได้กล่าวถึงการบริหารงานกิจการนักเรียนควรดำเนินงานอย่างมีกระบวนการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของงานกิจการนักเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เช่น

1. ข้อมูลเกี่ยวกับเขตบริการ เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา โรงเรียนยังไม่ได้ทำเขตบริการที่แน่นอน ทำให้เกณฑ์เด็กนักเรียนไม่ได้ครบ และโรงเรียนไม่สามารถวางแผน/โครงการ ในการบริหารโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง

ความต้องการ จัดทำเซตบริการให้ชัดเจน เพื่อจะได้คำนวณแก่นักเรียนตาม
ทะเบียนราษฎรได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับสำมะโนนักเรียน เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา เซตบริการซ้ำซ้อนกับโรงเรียนอื่น ทำให้ไม่ทราบจำนวน
นักเรียนที่จะเข้า ป.1 แนนอน และไม่สามารถคาดคะเนจำนวนนักเรียนในอนาคตได้ถูกต้อง

ความต้องการ ต้องการทราบจำนวนนักเรียนกลุ่มอายุต่าง ๆ (1-15 ปี)
ในเซตบริการ และต้องการทราบจำนวนนักเรียนในชั้นต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดจนจำนวน
นักเรียนที่จะเข้าเรียน ป.1 ล่วงหน้า

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการเกณฑ์การรับนักเรียน เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา ผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2524 ทำให้
เกิดปัญหาการส่งเด็กเข้าเรียนก่อนเกณฑ์ และเด็กถึงเกณฑ์แล้วผู้ปกครองไม่ได้ส่งเข้าเรียน

ความต้องการ โรงเรียนสามารถรับนักเรียนเข้าเรียนตามเกณฑ์อายุได้ครบทุกคน

4. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่ขาดเรียน เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา นักเรียนขาดเรียนร้อยละ 7 ของอัตราการเรียนทั้งโรงเรียน
ในปี 2527 ทำให้ค่าเงินการเรียนการสอนไม่เต็มที่

ความต้องการ ลดอัตราการขาดเรียนลงจากร้อยละ 7 เหลือร้อยละ 3 ในปี 2528

5. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนขาดแคลน เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา จากรายงานครูประจำชั้นต่าง ๆ พบว่า มีนักเรียนมาจาก
ครอบครัวที่ยากจนในโรงเรียน จำนวน 30 คน ไม่มีเครื่องเขียน แบบเรียน เลื่อน้ำและอาหาร

ความต้องการ ให้นักเรียนได้รับบริการเครื่องเขียน แบบเรียน เลื่อน้ำและ
อาหารกลางวันทุกคน

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการสุขภาพ เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา โรงเรียนยังไม่มีบริการค่านสุขภาพอนามัยอย่างถูกต้อง
เพียงพอ ขาดแคลนตู้ยา ยา เครื่องชั่งน้ำหนัก เคียงพยาบาลและบุคลากรประสานงานกับ
เจ้าหน้าที่อนามัย

ความต้องการ นักเรียนได้รับบริการทางสุขภาพอนามัยดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีบัตรสุขภาพทุกคน

7. ข้อมูลเกี่ยวกับบริการแนะแนว เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา โรงเรียนยังไม่มีบริการแนะแนวในโรงเรียน

ความต้องการ จัดให้มีห้องแนะแนวและจัดบริการแนะแนวนักเรียนทุกคนตามสภาพปัญหาของแต่ละคน

8. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา โรงเรียนยังมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรน้อย ควรเพิ่มกิจกรรมที่จำเป็นและเหมาะสมขึ้นอีก

ความต้องการ กิจกรรมค่านการปกครอง เช่น สถานักเรียน คณะกรรมการนักเรียน หัวหน้าชั้น กิจกรรมค่านชุมชน เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมค่านความรู้ ค่านความบันเทิง ค่านันทนาการ ค่าน่าเพื่อประโยชน์ ค่านการเข้าสังคม ค่านวิชาชีพ ค่านส่งเสริมวัฒนธรรม

9. ข้อมูลเกี่ยวกับทุนการศึกษา เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา นักเรียนในโรงเรียนหลายคนที่ยังขาดทุนการศึกษา จึงควรส่งเสริมให้มีโอกาสทางการเรียนมากขึ้น

ความต้องการ หาทุนให้แก่นักเรียน จำนวน 10 ทุน ๆ ละ 600 บาท

10. ข้อมูลเกี่ยวกับศิษย์เก่า เช่น

สภาพปัจจุบัน ปัญหา ไม่ได้จัดทำทะเบียนศิษย์เก่า จึงไม่สามารถติดต่อประสานสัมพันธ์กันได้สะดวกนัก

ความต้องการ จัดทำทะเบียนศิษย์เก่าพร้อมที่อยู่ปัจจุบัน อาชีพที่ทำอยู่และส่งเสริมให้ศิษย์เก่าจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน ขั้นนี้เป็นกรนำเอาข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของงานกิจการนักเรียนมาวางแผนแก้ปัญหาในรูปแบบงานและโครงการ ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้มีการวางแผนในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เช่น

1.1 การจัดทำเชตบริการ มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) สำนักรวมมูลำเนาของนักเรียน
- 2) รวบรวมสถิติเด็กที่จะเข้าเรียน ป.1 ล่วงหน้า
- 3) จัดทำแผนที่เชตบริการ
- 4) กำหนดวิธีรายงานผล

1.2 การจัดทำสำมะโนนักเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) สำนักรวจำนวนนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มอายุ 1 - 15 ปีที่อยู่ในเชตบริการ
- 2) รวบรวมจำนวนเด็กตามกลุ่มอายุต่าง ๆ
- 3) รวบรวมนักเรียนตามระดับชั้นต่าง ๆ
- 4) ให้ศึกษาศึกษาการเคลื่อนย้ายของนักเรียน
- 5) กำหนดวิธีรายงานผล

1.3 การเกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

1) ศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524

- 2) ประกาศแจ้งส่งเด็กเข้าเรียนตามขั้นตอนของระเบียบดังกล่าว
- 3) กำหนดวิธีรายงานผล

1.4 การประชุมผู้ปกครอง มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ประชุมครูเพื่อปรึกษาหารือ
- 2) กำหนดเรื่องที่จะชี้แจงผู้ปกครอง เช่น แนะนำครู ชี้แจงหลักสูตร
ตารางเรียนการสอน หน้าที่ของครู ของนักเรียนและของผู้ปกครอง
- 3) กำหนดวันประชุมผู้ปกครองก่อนโรงเรียนเปิดปีการศึกษาใหม่

1.5 การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนที่ขาดเรียน
- 2) วางแผนแก้ปัญหา
- 3) กำหนดวิธีการติดตามผลและรายงานผล

2. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น

2.1 การบริการสุขภาพนักเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) จัดตั้งและประชุมคณะกรรมการ
- 2) จัดห้องพยาบาล
- 3) จัดหยาและอุปกรณ์ต่าง ๆ
- 4) ให้มีการตรวจสุขภาพนักเรียนก่อนเข้า
- 5) ให้บริการน้ำสะอาด
- 6) ให้บริการตรวจวัดสายตา
- 7) ให้มีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง
- 8) อื่น ๆ
- 9) กำหนดวิธีการประเมินผล

2.2 การจัดอาหารกลางวัน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) สำนวจำนวนนักเรียนที่ใช้บริการอาหารกลางวัน
- 2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
- 3) ให้จัดกิจกรรมวิชาเกษตรเพื่อนำผลผลิตมาใช้
- 4) กำหนดวิธีการประเมินผล

2.3 การบริการแนะแนว

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) เชิญวิทยากรบรรยาย

3) วางแผนการแนะแนว เช่น เกี่ยวกับนักเรียนที่เรียนอ่อน สุขภาพ
ครอบครัว การศึกษาต่อ

4) กำหนดวิธีติดตามและประเมินผล

2.4 การบริการนักเรียนขาดแคลน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) ให้ครูประจำชั้นสำรวจนักเรียนที่ขาดแคลน
- 3) ให้ครูรายงานผลการสำรวจและขอความช่วยเหลือตามแบบสำรวจ
- 4) ให้คณะกรรมการพิจารณาช่วยเหลือ
- 5) กำหนดวิธีติดตามประเมินผล

2.5 การให้ทุนการศึกษา มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) กำหนดวิธีหาทุน เช่น โรงเรียนจัดงาน ขอความร่วมมือจากศิษย์เก่า
ขอบริจาคจากบุคคลที่มีฐานะดี เป็นต้น

3) กำหนดคุณสมบัตินักเรียนที่ควรรับทุน

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน เช่น

3.1 กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) กำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การปกครองให้นักเรียน
มีส่วนร่วมทั้งสถานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียน จัดตั้งคณะกรรมการในห้องเรียน
การอภิปรายความเห็นในเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 3) เปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายความเห็นต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น
เกี่ยวกับการเรียนการสอน การให้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 4) การจัดให้มีกิจกรรมรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
- 5) กำหนดวิธีติดตามและประเมินผล

3.2 กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการรักษาและตัวแทนนักเรียนเป็นคณะกรรมการ
- 2) กำหนดวินัยที่ควรส่งเสริมนักเรียน เช่น การรักษาความสะอาด ห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การแต่งกาย การปฏิบัติ ตามกฎ การเข้าแถวตามลำดับก่อน หลังเมื่อรับบริการต่าง ๆ การเดินถนนและการปฏิบัติตนเวลาเดินกลับบ้าน เป็นต้น
- 3) กำหนดวิธีการรายงานผลและการประเมินผล

3.3 กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) กำหนดชุมนุมต่าง ๆ ที่จะจัดในโรงเรียน ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ กำนันทนาการ ก้านำเพื่อประโยชน์ ก้านการเข้าสังคม ก้านวิชาชีพ ก้านส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นต้น

3.4 กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
- 2) สสำรวจความคิดเห็นจากคณะครูในโรงเรียน
- 3) ให้มีการชี้แจงให้ครูและนักเรียนเข้าใจ
- 4) ให้จัดทำข้อบังคับ ทะเบียนและอื่น ๆ
- 5) กำหนดวันรับสมาชิกและตั้งคณะกรรมการ
- 6) ให้มีการประชุมพิจารณา กำหนดสินค้าและอื่น ๆ
- 7) กำหนดวิธีรายงานผลการดำเนินงาน

3.5 กิจกรรมจัดทัศนศึกษา มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ให้ศึกษาระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียน นิสิต และนักศึกษาออกไปนอกสถานศึกษา
- 2) ศึกษาความต้องการของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นว่าสนใจที่จะไปทัศนศึกษาที่ใดบ้าง

- 3) กำหนดสถานที่ โดยพิจารณาจากความต้องการของนักเรียนประกอบด้วย
- 4) ตั้งกรรมการดำเนินงาน โดยวางโครงการให้แน่ชัด เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดวันเวลาเดินทาง ค่าใช้จ่าย พาหนะที่จะใช้เดินทาง ตลอดจนทำหนังสือขออนุญาตผู้บังคับบัญชาและผู้ปกครอง

3.6 การจัดการแข่งขันกีฬา มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ประชุมครูและตัวแทนนักเรียนร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ ประเภทและรูปแบบของกิจกรรมการกีฬาที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ
- 2) กำหนดตารางเวลาการแข่งขัน
- 3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ เช่น ประธานคณะกรรมการ กรรมการตัดสิน กรรมการประชาสัมพันธ์ กรรมการสถานที่และอุปกรณ์ กรรมการจัดการรางวัล กรรมการพยาบาล เป็นต้น
- 4) กำหนดงบประมาณ
- 5) กำหนดวิธีรายงานและประเมินผล

3.7 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน มีแนวปฏิบัติ โดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการ
- 2) ให้ประชุมร่วมกับเจ้าอาวาส
- 3) จัดทำโครงการ โดยให้ครอบคลุมด้านศีลธรรม จริยธรรมและกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม
- 4) กำหนดผู้ให้การอบรม เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าอาวาส พระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ในชุมชน

3.8 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) การจัดตั้งชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์
- 2) กำหนดกิจกรรมให้สมาชิกปฏิบัติ เช่น รักษาความสะอาดห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ลอกกุศโลง ฉางหญ้าให้แก่วัดหรือสาธารณสมบัติ เป็นต้น
- 3) กำหนดวิธีติดตามและรายงานผล

4. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า เช่น

4.1 การติดตามผลนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) จัดทำทะเบียนผู้สำเร็จการศึกษา เช่น ชื่อ นามสกุล บ้านเลขที่ หรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ ปีที่สำเร็จการศึกษา การศึกษาเพิ่มเติม หรือการประกอบอาชีพอะไร เป็นต้น
- 2) มีการติดต่อบetweenโรงเรียนกับผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว
- 3) มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาเพื่อร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนในค้ำต่าง ๆ

4) กำหนดวิธีการประเมินผล

4.2 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) กำหนดวิธีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า
- 2) ศึกษากฎหมายที่ควรทราบในการตั้งสมาคม
- 3) ให้จัดตั้งสมาคมและกำหนดระเบียบข้อบังคับ
- 4) กำหนดวิธีการประเมินผล

4.3 การสรรหาและยกย่องคนดีเด่นประจำชุมชน มีแนวปฏิบัติโดย

- 1) ตั้งคณะกรรมการสรรหาบุคคลดีเด่น ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ บุคคลอาวุโสในชุมชนหรือหมู่บ้าน คณะครูในโรงเรียนและกรรมการศึกษา
- 2) ให้คณะกรรมการดำเนินการสรรหา
- 3) จัดให้ประกาศเกียรติคุณบุคคลดีเด่น
- 4) ให้นักเรียนศึกษาประวัติความเป็นมาและกิจการที่บุคคลนั้นได้ประกอบแก่ชุมชนหรือสังคม และสนับสนุนให้นักเรียนยึดถือเป็นแบบอย่าง
- 5) เชิญบุคคลดีเด่นเหล่านั้นมาร่วมในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน วัด เช่น ให้เป็นกรรมการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นหรือเชิญมาให้ความรู้แก่นักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการ ในขั้นดำเนินการบริหารกิจการนักเรียนนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. คอยควบคุม กำกับ ดูแลและนิเทศให้ผู้รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ ปฏิบัติไปตามแผนงานและโครงการ
2. ดูแลให้บุคลากรทุกฝ่ายทำงานประสานสัมพันธ์กันดีเป็นอย่างดี
3. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานทุกด้าน
4. อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น อนุมัติการจ่ายเงิน การจัดเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจการนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการตามแผนและโครงการ โดยใช้วิธีประเมิน ดังนี้

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การพิจารณาจากรายงานเป็นระยะและเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ
4. พิจารณาจากผลงาน

ในการให้การศึกษา นั้น ประสิทธิภาพที่เป็นประโยชน์ไม่ได้จำกัดวงอยู่แต่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น กิจกรรมนอกห้องเรียนสามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนได้อย่างรอบคอบ และเป็นประสิทธิภาพที่นักเรียนสามารถเลือกได้ตามความสนใจของนักเรียนเอง กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนมีหลายประการ เช่น กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมสหกรณ์ การจัดทัศนศึกษา การจัดกีฬา และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมนั้น โรงเรียนจะต้องนึกถึงประโยชน์ทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นแก่นักเรียนเป็นหลักสำคัญ และควรพิจารณาขีดความสามารถของโรงเรียนด้วยว่าจะจัดได้เพียงใด การทำตามแบบอย่างโรงเรียนอื่นไม่ควรจะยึดเป็นหลักในการจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน กิจกรรมแต่ละประเภทจะต้องมีครูเป็นผู้คอยดูแลให้คำแนะนำ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปโดยถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับนักเรียนต้องเสียเวลาให้แก่กิจกรรมมากเกินไปจนเสีย

ผลการเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงควรส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนในระดับประถมศึกษา นั้น มีผู้วิจัยไว้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา หรือเป็นการวิจัยในกิจกรรมเฉพาะเรื่องที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียนในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามีผู้วิจัยไว้พอสมควร เนื้อหาสาระบางประการจะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับการบริหารงานกิจการนักเรียนในระดับประถมศึกษา ที่สามารถจะนำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยได้

ดาวเรือง รัตนิน (2518 : 25) ได้ทำการวิจัยงานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สรุปงานบริหารกิจการนักเรียนว่า คืองานส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนในห้องเรียน ได้แก่ การจัดทำสำมะโนนักเรียนและการทำนายปริมาณนักเรียน การรับนักเรียน การจัดชั้นเรียน การทำทะเบียนต่าง ๆ วางระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ บริการช่วยเหลือเด็กในค่านต่าง ๆ และการจัดกิจกรรมนักเรียน

การวิจัยงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย มีผู้วิจัยไว้คือ สุบรรณ จันทร์คุงา (2518 : 309) ทำการวิจัยในภาคเหนือ สมัคร หนูไฟโรจน์ (2518 : 212) ทำการวิจัยในภาคใต้ จันทราณี สงวนนาม (2518 : 169) ทำการวิจัยในภาคกลาง และคง โพธิ์บัณฑิต (2519 : 167) ทำการวิจัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การบริหารการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของงานบริหารกิจการนักเรียน พบว่าปัญหาที่เหมือนกันคือ กิจกรรมต่าง ๆ ส่วนมากมาจากครู โรงเรียนไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมนักเรียน ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา การบำเพ็ญประโยชน์ของลูกเสือและยุวกาชาดแก่ชุมชนและท้องถิ่นมีน้อยมาก โรงเรียนไม่มีบริการแนะแนวคอยช่วยเหลือเด็ก โรงเรียนบางแห่งไม่เคยจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กเลย จัดเฉพาะกิจกรรมหาเงิน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนมากล้มเหลว

ปิยาคี ธีรังคะเปาระ (2522 : จ) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดมากที่สุดคือ กิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาด กิจกรรมที่จัดน้อยคือ กิจกรรมยุวสหกรณ์ ยุวสลิกร

สุรพล จิตต์อำไพ (2526 : ง) ได้วิจัยโดยศึกษารูปแบบของกิจกรรมโรงเรียน ประถมศึกษาซึ่งสามารถจัดกิจกรรมได้คิดค้น 6 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมค่านการเรียนการสอน กิจกรรมค่านการเกษตร กิจกรรมค่านสหการ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมความสัมพันธ์กับชุมชน กิจกรรมค่านการบริการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน

วินัย จันการวม (2524 : จ - ฉ) ได้วิจัยการบริหารงานกิจการนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 10 สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ใน เกณฑ์มาก 5 ค่านคือ การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศนักเรียน การรักษา ระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและกรรงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนและการจัดกิจกรรม นักเรียน การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์น้อย 3 ค่านคือ การบริการสุขภาพและอนามัย นักเรียน การจัดและบริการแนะแนวและการจัดให้ทุนการศึกษา ปัญหาในการบริหารกิจการ นักเรียนคือ โรงเรียนส่วนมากรับนักเรียนไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ ผู้ปกครองให้ความสนใจและ มาร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อย ครู อาจารย์ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ตนไม่ ได้รับนิชอบ ซากแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่เฉพาะและซากแคลนบุคลากรที่มีความสามารถ เฉพาะก้านในค่านสุขภาพอนามัยและค่านแนะแนว ไม่มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนในโรงเรียน ขนาดเล็ก

มานิต บัณฑิตะแว (2526 : จ) ได้วิจัยความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในเขต การศึกษา 6 เกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัด กรมสามัญศึกษา สรุปได้คือ ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นตรงกันว่า มีการปฏิบัติงานกิจกรรม นักเรียนค่านการสนับสนุนอยู่ในระดับน้อย ส่วนที่เหลืออีก 3 ค่านคือ การวางแผน การประสาน งานและการควบคุม ผู้บริหารเห็นว่าปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ขณะที่ครูเห็นว่าปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ในการศึกษาปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทั้งผู้บริหารและ ครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นเรื่องการขาดสื่อการเรียนและ คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียน และเรื่องนักเรียนเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามเพื่อนแทนที่จะเลือก ตามความสามารถและความถนัดของตนเอง ซึ่งผู้บริหารเห็นว่า เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ครูเห็นว่า เป็นปัญหาอยู่ในระดับมาก

รสนิน เลิศสมบุญ (2526 : ฉ - ช) ได้วิจัยความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้คือ การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์มาก 8 ด้านคือ การรับและแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน การจัดกิจกรรมของนักเรียน การบริการเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัยนักเรียน การจัดและบริการแนะแนวและการจัดทุนอุดหนุนการศึกษา ในด้านปัญหาการบริหารงาน กิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์น้อยคือ การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การจัดและบริการแนะแนว และเห็นว่าปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด 6 ด้านคือ การปฐมเทศนักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน การบริการเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียน การจัดทุนอุดหนุนการศึกษา

ประเสริฐ ชวางค์ (2524 : 34 - 35) ได้วิจัยปัญหาการบริหารของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาร้อยเอ็ด สรุปงานบริหารกิจการนักเรียน ในหน้าที่ครูใหญ่ ดังนี้

1. การจัดทำสำมะโนนักเรียน
2. การรับนักเรียน การแบ่งกลุ่มและการเลื่อนชั้น
3. การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน
4. การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
5. บริการแนะแนวนักเรียน
6. บริการเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียน
7. การจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่นักเรียน
8. การจัดสวัสดิภาพและความปลอดภัย
9. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดให้มีชุมนุมต่าง ๆ การจัดให้มีสภานักเรียน การจัดให้มีการอบรมต่าง ๆ การแสดงนิทรรศการต่าง ๆ การแสดงละคร การแสดงดนตรี การลูกเสือและยุวกาชาด การทัศนศึกษา ฯลฯ

สำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่พบในการบริหารกิจการนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน เลื่อนผ้าและอาหาร
2. ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา
3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังจำกัดทำกันน้อย และครูไม่มีความสนใจในกิจกรรม เสริมหลักสูตร
4. ไม่มีบริการแนะแนวในโรงเรียน
5. การจัดสวัสดิการให้แก่ นักเรียนไม่ทั่วถึง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่สำคัญประการหนึ่ง เป็นงานที่สนับสนุนงานหลักคือ การบริหารงานวิชาการให้ดำเนินไปด้วยดี กิจกรรมย่อย ๆ ในขอบเขตของการบริหาร งานกิจการนักเรียนที่มีผู้เสนอแนวความคิดไว้ อาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้างในส่วย่อย เช่น งานทะเบียน ในบางแนวความคิดจัดไว้ในงานวิชาการหรืองานธุรการ การสอนพิเศษ บางแนว คิดจัดไว้ในงานกิจการนักเรียน และบางแนวความคิดจัดไว้ในงานวิชาการ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจะมีเนื้อหาที่สอดคล้องกันเป็น ส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี โดยยึดกรอบแนวคิดของ โครงการปรับปรุง ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

4 ประการ คือ

1. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ได้แก่ การจัดทำเชตบริการ การจัดทำ สำมะโนนักเรียน การเกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน การปฐมนิเทศผู้ปกครองและการแก้ปัญหา นักเรียนขาดเรียน
2. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน ได้แก่ การบริการสุขภาพ การจัด อาหารกลางวัน การบริการแนะแนว การบริการนักเรียนขาดแคลนและการให้ทุนการศึกษา

3. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีชั้นในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างเสริมวินัยในโรงเรียน กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน การจัดทัศนศึกษา การจัดกีฬา การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

4. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า ได้แก่ การติดตามผลนักเรียน การตั้งสมาคมศิษย์เก่าและการสรรหาและยกย่องคนดีเก่าประจำท้องถิ่นและชุมชน ผู้วิจัยจะได้ศึกษา วิจัย ตามกรอบแนวคิดดังกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย